

BULGARİSTANLA BARIŞ ANDLAŞMASI

(16-19 Eylül 1913 -1329)

Devlet-i Aliye ile Bulgaristan hükümeti beyninde akdolunan sulh muahedenamesi mündericatı Meclis-i Vükela kararıyla tensib edilmiştir

Bu irade-i seniyenin icrasına Heyet-i Vükela memurdur

8 zilkade 1331 26 Eylül 1329

(İmzalar)

MUAHEDENAME

Zat-ı Şevketsemat hazret-i padişahi ile haşmetlü Bulgaristan kralı hazretleri Londra Muahedesinin akdinden beri zuhur eden vekayii tevlit eylediği hal ve mevkü suret-i muslihanede ve devamlı bir esas üzerine tanzim etmek ve kendi milletlerinin husul-i seadet-i hali için lüzumu derkar olan revabıt-ı dosti ve münasebat-ı hasene-i hemcivariyi iade eylemek arzusuyla mütehasis olduklarından muahede-i hazırayı akde karar vermişler ve bunun için,

Zat-ı Şevketsemat hazret-i padişahi : Dahiliye Nazırı Talat Beyefendi hazretleri ile Bahriye Nazırı Mahmut Paşa hazretlerini, ve Şura-yı Devlet Reisi Halil Beyefendi hazretlerini; ve Haşmetlü Bulgaristan kralı hazretleri: Nuzzar-ı sabıkadan Jeneral Savof ve nuzzar-ı sabıkadan Mösyö Naçeviç ile murahhas orta elçi ünvanını haiz Mösyö Toşefi murahhas tayin eylemişlerdir.

Murahasan-ı müşarünileyhim yolunda ve muntazam görünen salahiyetnamelerini badetteati mevad-ı atiyeyi kararlaştırmışlardır.

Madde - 1

İki memleket arasındaki hudut Bahrisiyah üzerinde bulunan "Aya Yovanna" manastırının cenabında kain "Rezavaya" suyu mansabından bed ederek işbu suyun mecrasını "Pirogu " ve "Delidere" sularının "Komila" (Kamila) nın garbındaki nokta-i iltisakına kadar takip eder. "Rezavaya" suyu mansap ile salifüzzikir nokta-i iltisak arasında mansaptan itibaren evvela cenub-i garbi istikametini takip eder ve "Plaça'yı Devlet-i Aliye'ye buakarak bir dirsek teşkil edip Şimal-i garbiye ve badehu cenub-i garbiye doğru gider; "Madzura" ve "Pirgoplo" karyeleri memaliki Osmaniyede kalır. "Rezavaya Suyu" "Pirgoplo"dan itibaren takriben be buçuk kilometre bir tul üzerinde cenup istikametini takip ettikten sonra garp ile Şimale doğru bir dirsek teşkil eder ve badehu Şimale doğru hafifçe bir inhina peyda ederek garp istikamet-i umumiyesinde imtidat eyler. Bu kısımda "Likodi", "Kladara" karyeleri Bulgar toprağı üzerinde kalır ve "Çıknigori" "Mavrodyo" "Lafva" karyeleri Devlet-i Aliye'ye rucü eder; badehu hudut daima "Rezavaya" suyunu takip ederek "Torfu Çiftlik"ini Bulgaristan da bakır ve cenub-ı Şarkıye doğru teveccüh eder ve "Radoslafçı" karyesini Osmanlı arazisinde bırakarak bu karyenin cenubunda takriben sekiz yüz metre garbe doğru inhina eder ve "Komila" (Kamila) karyesini Osmanlı arazisinde bırakarak bu karyenin garbında ve talaiben dört yüz metre bud-ı mesafesinde "Pirogu" ve "Delidere" sularının nokta-i iltisakına vasil olur.

Hat-tı hudut "Pirogu" ve "Delidere" sularının nokta-i iltisakından itibaren "Delidere" mecrasını takip eder ve mezkür su ile beraber Şimaller garbi istikamet-i umumiyesine imtidat ederek "Paspala" "Kandilcik" ve "Deli" karyelerini Devlet-i Aliye'de bırakır ve "Soğuksu"nun Şarkısında nihayet bulur; bu son karye Devlet-i Aliye'de kalır ve "Şeveligü" karyesi ise Bulgaristan'a rücu eder. Hat-tı hudut "Soğuksu" ile "Develigü" arasından geçtikten sonra 687, 619, 563 rakımları üzerinden geçen tepeyi takip ederek Şimal-i garbi istikametinde devam eder ve 563 rakımının ötesinde "Çaylayık" (Çayrılık) karyesini Osmanlı arazisinde bırakır ve şu son karyeyi üç kilometre Şark ve Şimalinden dolaşarak "Golema" suyuna vasil olur. Hudut "Golema" suyunu takriben iki kilometre tulünde takip ederek işbu suyun "Karabanlar"ın cenubundan gelen yine kendisinin diğer bir kolu ile iltisak ettiği noktaya vasil olur.

İşbu nokta-i iltisaktan itibaren hat-tı hudut "Türk-Alatlı" dan gelen ırmağın Şimalindeki tepe üzerine geçerek eski Osmanlı Bulgar hududuna münthei olur.

Yeni hat-tı hudut ile eski hududun nokta-i iltisakı "Türk-Alatlı"nın dört kilometre Şarkına ve eski Osmanlı-Bulgar hududunun "Aykırıyol" istikametinde Şimale doğru bir dirsek teşkil ettiği noktada kanidir.

Bu noktadan itibaren hat-tı hudut Tunca'nın garbinde ve "Deviştepe" karyesinin şimalinde kain "Balabanbaşı"ya kadar tam eski Osmanlı-Bulgar hududunu takip eder.

Yeni hat-tı hudut "Balabanbaşı" civarında eski huduttan ayrılarak hat-tı müstakim üzere "Değirmendere"ye doğru iner. Yeni hududun eski huduttan ayrıldığı nokta "Derviştepe" karyesi kilisesinin iki kilometre bud-i mesafesinde kaidir. Hudut "Derviştepe" karyesini Osmanlı toprağında bıraktıktan sonra "Değirmendere"

mecrasını "Bulgar-Lefke" (Lefke-i zimmi) karyesine kadar takip eder ve bu karyeyi Bulgar toprağında bırakır. "Bulgar-Lefke" (Lefke-i zimmi) nin Şark ve cenup kenarlarından itibaren hat-tı hudut "Değirmendere"si mecrasını terk edip garbe doğru teveccüh eder ve "Müslim-Lefke" ve "Dimiitri-Köy"i karyelerini Osmanlı toprağında bırakır ve "Bü-yükdere" (Değirmendere)nin kısmı sütlası ve "Demirhandere" (Osmanlı haritasında Şundi Deresi) (241 rakım) arasındaki hat-tı taksim-i miyahı takip ederek Meriç'in Cısr-i Mustafapaşa'nın Şarkında Şimale doğru teşkil ettiği dirseğin en Şimali noktasına vasil olur. Dirseğin bu kısmı Cısr-i Mustafapaşa köprüsünün Şarkındaki methalinin üç buçuk kilometre bud-i mesafesindedir.

Hudut Meriç dirseğinin kısm-ı garbisini değirmene kadar takip edip oradan da Şimendifer köprüsünün Şimalindeki "Çermenderesi"ne hat-tı müstakim üzere vasil olur (Çermenderesi Çermen karyesinin üç kilometre Şarkından Meriç Nehrine dökülen çaydır) ve badehu Çermen karyesini Şimalden dolaşarak "Tazı Tepesi"ne gider. Hudut "Çermen'in Devlet-i Aliyede bırakır ve "Çermenderesi" mecrasını takip ederek Çermen'in Şimal-i garbisinde Şimendifer hattını kateder ve daima aynı çayı takip ederek (613) rakımlı "Tazı Tepesi"ne çıkar (Çermenderesi'nin "Çermen" in Şimal-i garbisinde Şimendifer hattını katettiği nokta Çermen karyesi merkezine beş kilometrelik ve Cısr-i Mustafapaşa köprüsünün garbisine mahrec'i 3,200 metrelik bir mesafede kaındır).

Hudut "Tazı Tepesi"nin en mürtefi noktasını Osmanlı toprağında bırakır ve bu noktadan itibaren Osmanlı toprağında kalan "Yaylacık" ve "Gölcük" karyelerinden bilmurur Arda ile Meriç arasındaki hat-tı taksim-i miyahı takip eyler.

"Gölcük"ten itibaren hudut (449) rakımından geçer ve badehu (367) rakımına iner ve işbu rakımdan itibaren takribi olarak hat-tı müstakim üzere cenup istikametinde Arda Nehrine doğru teveccüh eder. Bu hat-tı müstelcim Osmanlı topraklarında kalan "Bektaşlı"nın bir kilometre garbından geçer:

Hat-tı hudut (367) rakımından Arda Nehrine vasil olduktan sonra Arda'nın sahibi yeminini Şarka doğru takip eder ve "Çingirli" karyesinin bir kilometre cenubunda bulunan değirmene vasil olur. Bu değirmenden itibaren "Gaydahordere" (Gaydahor) nin Şarkındaki hat-tı taksim-i miyahı takip eder ve "Gaydahordere" karyesinin bir kilometre Şarkından geçer ve "Dranişbe" (Dranşa) karyesini Bulgaristan'da bırakarak ve bu karyenin takiben bir kilometre Şarkından geçerek mezkür karyenin bir kilometre cenubunda "Ateren deresi" ne iner; oradan da cenub-ı garbi istikametini bittakip "Akalan" ve "Kayıklı köyü" karyeleri arasından cereyan eden ırmağın menbainı en kestirme tarikle gider ve ırmağın talveğini takip ederek "Kızıldeli Deresi"ne iner. Bu umaktan itibaren "Gökçepınar"ı Bulgaristan'da bırakarak "Kızıldeli Deresi" mecrasını alır ve oradan da "Mandriçe"nin dört kilometre cenubunda ve "Soğanlık bala"nın üç kilometre Şarkında bulunan bir noktada cenuba doğru ırmağın talveğini takip ederek aynı ırmağın menbainı gider ve badehu en kestirme tarikle "Kayacık" "Mandıra" suyu menbainı iner ve menbaindan itibaren "Kayacık" "Mandıra" suyunun talveğini takip ederek "Mandriçe"nin garbında "Meriç"e vasil olur. Bu kısımdaki "Kırantu" karyesi Bulgar toprağında kalır ve "Başkilise" "Ahıryanpınar" ve "Mandıra" karyeleri Devlet-i Aliye'ye rücu eder.

Bu noktadan itibaren hudut Meriç'in talveğini nehrin "Kaldırkoz" karyesinin üç buçuk kilometre cenubunda ve iki kola ayrıldığı noktaya kadar takip ederek oradan da "Ferecik" in civarından geçen sağ kolun talveğini bittakip Adalardenizi'ne müntehi olur. Bu kısımda "Aksu" bataklığı ile "Keneligöl" ve "Kazıklıgöl" gölleri Devlet-i Aliye'de kalarak "Tuzlagölü" ile "Dranagölü" Bulgaristan'a rücu eder.

Madde - 2

Tarafeynin Şu sırada diğer tarafa rücu edecek olan araziyi işgal etmekte bulunan asakir-i muahedei hazıraya salıfüzükür murahaslarca vaz-ı imza edildikten on gün sonra arazi-i mezküreyi tahliyeye ve ondan sonraki on beş gün müddet zarfında dahi usul ve kavaid-i cariyeye tevfiikan diğer taraf memurinine teslim müsaereat eyleyeceklerdir.

Şurası da muhakkaktır ki her iki hükümet muahede-i hazıra tarihinden itibaren üç hafta müddet zarfında ordularını terhis edeceklerdir:

Madde - 3

Muahede-i hazıranın imzasını müteakip tarafeyn-i akideyn beyninde münasebat-ı diplomasiye ile posta, telgraf ve Şimendifer münakalatı derhal tekrar başlayacaktır.

Muahede-i hazıranın (2) numaralı melfufunu teşkil eden müftilere müteallik itilafname bütün Bulgar memalikininde tatbik olunacaktır.

Madde - 4

Memleketeyn beyninde münasebat-ı iktisadiyenin teshili maksadı ile tarafeyn-i akideyn 6-19 Şubat 1911 tarihinde ticaret ve seyr-i sefaine müteallik olarak akdolan mukavelenameyi muahede-i hazıranın imzası akibinde ve bu günden itibaren bir sene müddetle tekrar mevki-i icraya vazetmeği düvel-i saireye karşı mevcut

olan taahhüdât-ı vakıalariyle kabil-i telif olmak üzere gümrüklerce bilcümle teshilatı kendi mahsulat-ı sınaie, ziraiye veya sairelerine bahşetmeği taahhüt ederler.

18 teşrinisani- 2 kanunuevvel 1909 tarihli konsolosluk beyannamesi dahi aynı müddet zarfında tekrar mevki-i icraya vazolunacaktır.

Mamafih tarafeyn-i akideynden her biri keindi memleketlerinin düvel-i saire konsolos memurları kabul olunan bilcümle mevakiinde ceneral konsolosluklar (Başşehbenderlikler), konsolosluklar (Şehbenderlikler) ve viskonsolokluklar (Şehbender vekaletleri) ihdas eyleyebileceklerdir.

Bundan maada tarafeyn-i akideyn bir ticaret muahedesi ile bir konsolosluk mukavelesi akdini tezekkür etmek üzere müddet-i kalile-i mümkün zarfında muhtelit komisyonlar tayinine iptidar eylemeği taahhüt ederler.

Madde - 5

Üsera-yı harbiye ile rehineler muahede-i hazıranın imzasından itibaren bir ay müddet zarfında veya mümkün ise daha evvel mübadele kılınacaktır.

İşbu mübadele tarafeynce suret-i mahsusada tayin edilen komiserler marifetiyle icra olunacaktır.

Salifüzzikir üsera-yı harbiye ile rehinelerin iaşesi masarifi yedinde buldukları hükümete ait olacaktır.

Mamafih işbu hükümet canibinden tesviye olunan zabitan maaşatı Zabitan-ı mezkürenin mensup buldukları hükümet tarafından tediye edilecektir.

Madde - 6

Muhasamata iştirak etmiş olan ve muahede-i hazıradan evvelki vakayi-i siyasiyede methaldar bulunan bilcümle eşhas hakkında tarafeyn-i akideyince tam manasile bir af-fi umumiden bahş olunmuştur:

Terk olunan arazi ahali-i havali-i mezkürede serzede-i zuhur olan vakayi-i siyasiyeden dolayı aynı af-fi umumiye mazhar olacaklardır.

Bulgaristan'a rücu eden arazinin tekrar işgali sırasında kanunen teşekkül edecek hey'et-i hükümet tarafından tayin olunacak ve usulü veçhile ahaliye ilan edilecek olan iki haftalık müddetin inkizasında işbu af-fi umuiyden istifade hakkı sakıt olacaktır.

Madde - 7

Canib-i Hükümet-i Seniyeden Bulgaristan'a terk edilen arazinin ahali-i asliyesinden olup orada ihtiyar-ı ikamet etmiş bulunan eşhas Bulgar tebaası olacaklardır.

Ahali-i merkumeden bu suretle Bulgar tabiiyetine geçmiş olanlar Bulgar memurin-i mahalliyesine sadece bir beyanname itası ve Osmanlı Şehbenderhane-lerinde bir muamele-i kaydiye icrası suretiyle dört sene zarfında buldukları yerlerde tabiiyet-i Osmaniyeyi ihtiyar eylemek salahiyetini haiz olacaklardır.

İşbu beyanname memalik-i ecnebiyede Bulgar konsoloshaneleri kançilaryalarına tevdi edilecek ve Osmanlı Şehbenderhaneleri tarafından kayıt ve tescil olunacaktır.

İhtiyar-ı tabiiyet keyfiyeti Şahsı olup hükümet-i Osmaniyeye mecburi değildir. Elyevm sağır bulunanlar sin-ni rüşde vusullerinden itibaren dört sene zarfında hak-kı hiyarlarını istimal edeceklerdir. Terkolunan arazide sakin islamlardan bu müddet zarfında hizmet-i askeriye ifasına ve bir guna bedel-i askeri tediyesine tabi tutulmayacaklardır.

Bu müslümanlar hak-kı hiyarlarını istimal eyledikten sonra terk edilmiş olan arazide balada musarrah dört sene müddetin inkizasına kadar müfarakat edecekler ve emval-i menkulelerini ihracat resminden muaf olarak imrar salahiyetini haiz olacaklardır. Mamafih ahali-i merkume Şehir ve kasabat ile karyelerde bulunan her guna emval-i gayrı menkulelerini muhafaza edebilirler ve bunları eşhas-ı salise marifetiyle idare ettirebilirler.

Madde - 8

Bulgaristan'ın bilcümle memalinde Bulgar tebaasından bulunan müslümanların asıl Bulgar olan tebaanın haiz oldukları aynı hukuk-ı milkiye ve siyasiyeyi haiz ve serbesti-i vicdana, hürriyet-i diniyeye ve ayin-i dininin alenen icrası hususunda serbestiye ; malik olacaklardır. Müslümanların adatına riayet olunacaktır.

Zat-ı hazret-i padişahinin nam-ı nami-i hilafetpenahilerinin hutbelerde zikrine devam olunacaktır.

Elyevm teessüs etmiş olan veya atiyen teessüs edecek bulunan cemaat-ı islamiye ile anların silsile-i meratip itibarile teşkilatı ve emvali tanınacak ve mazhar-ı riayet olacaktır. Cemaat-ı mezküre bila mevani kendi rüesayı diniyelerine tabi bulunacaktır.

Madde - 9

Memalik-i Osmaniyedeki Bulgar cemaatı memalik-i mezküredeki cemaat-ı saire-i hıristiyaniyenin elyevm haiz oldukları aynı hukuku haiz olacaklardır.

Tebea-i Osmaniyeden olan Bulgarlar emval-i menkule ve gayrı menkulelerini muhafaza edecekler ve hukuk-ı şahsiye ve tasarrufyelerinin istimal ve intifayı hususunda zerrece iz'aç edilmeyeceklerdir. Vakayı-i ahire esnasında mesken ve mevalarını terk etmiş olanlar nihayet iki sene zarfında avdet edebileceklerdir.

Madde - 10

Arazinin ilhakından mukaddem iktisap olunan hukuka ve bir de memurin-i müteallika-yı Osmaniye tarafından mu'ti evrak ve vesaik-i adliye ile senedat-ı resmîyeye riayet olunacak ve aksi kazıye kanunen sabit oluncayadeğin nakız ve ihlal edilmeyecektir.

Madde - 11

Terk olunan arazide Şehir ve kasabat ve kuradaki emval-i gayrı menkuleye tasarruf hakla Osmanlı kanunu ile bahş ve tayin olunduğu surette ve bir güne tahdidata tabi olmayarak tanınacaktır.

Arazi-i mezküredeki emval-i gayrı menkule veya emval-i menkule eshabı velev suret-i muvakkatade veya katiyede olarak Bulgaristan haricinde ihtiyar-ı ikamet etseler bile bilcümle hukuk-i tasarrufyelerinden istifade de devam edecekler ve bunları iltizama verebileceklerdir veya eşhas-ı salise marifelile idare ettirebileceklerdir.

Madde - 12

Terk edilen arazide kain müstesna, mülhak, icareteynli, mukataalı; icare-i vahideli evkafa ve bir de aşar-ı vakfiyeye tıpkı kavanin-i Osmaniye ile muayyen oldukları üzere riayet olunacak ve bunlar icap edenler tarafından idare edilecek ve anlara müteferri usul-i idare evvel beevvel muhik bir taviz verilmedikçe tadil ve tağyir olunamayacaktır.

Memalik-i Osmaniyede kain müessesat-ı diniye ve hayriyenin arazi-i metrukede icare-i vahide, mukataa ünvanile mevcut varidat-ı vakfiyesi ile hukuk-ı sairesine ve aşar-ı mevkufe ve sairesine ve evkaf-ı musakkafa ve gayrı musakkafa üzerindeki hukuka riayet olunacaktır.

Madde - 13

Zat-ı hazret-i padişahinin emval-i hususiye-i hümayunları ile hanedan-ı saltanat-ı seniye azasının emval-i hususiyesi mahfuz ve baki kılacaktır. Zat-ı hazret-i padişahi ile hanedan-ı saltanat-ı seniye azası bunları vekilleri marifetiyle fûruht veya icar edebileceklerdir.

Hükümete ait emlak-i hususiye hakkında aynı suretle muamele olunacaktır.

Emlak-i mezkürenin ahara devir ve ferağî takdirinde şerait-i mütesaviye mevcut ise Bulgar tebaası tercih olunacaktır.

Madde - 14

Tarafeyn-i akideyn mezarlıklara ve alelhusus meydan-ı harpte terk-i hayat eden asakirin medfenlerine riayet ettirmek üzere vilayattaki memurlarına evamir ita etmeği taahhüt ederler.

Memurlar ecnebi toprağında metfun emvatın izamını almaktan bunların taallukat ve ehıbbasını menetmeyeceklerdir.

Madde - 15

Hükümeteyn-i akideynden her birinin tebaası diğerk hükümet-i akide memaliginde kemafissabık serbestçe ikamet ve geşt-i güzar edebilecektir.

Madde - 16

Bulgaristan hükümeti imtiyazı Şark Şimendiferleri Kumpanyasına bahş ve ita olunmuş olan hattın terk olunan arazi dahilinde kain kısmı için mezkür kumpanyaya karşı mevcut hukuk ve tekalif ve taahhüdâtınca Hükümet-i Osmaniye makamına kaim olacaktır.

Bulgaristan Hükümeti mezkür kumpanyaya ait olup kendi tarafından zapt edilmiş bulunan alat ve edevat-ı müteharrike ile mevad-ı saireyi bilatehir iade etmeği taahhüt eyler.

Madde - 17

Muahede-i haziranın 11 inci,13 üncü ve 16 ncı maddelerinin tefsir veya tatbikince zuhur edecek olan bilcümle ihtilafat veya münazaat muahede-i haziranın (3) numaralı melfufunu teşkil eden tahkimnameye tevfikan Lahey'de hakem usuliyile faslolunacaktır.

Madde - 18

Hududa müteallik protokol 1 numaralı melfuş ile müftilere müteallik itilafname (2 numaralı melfuf), tahkimname (3 numaralı melfuf), Şimendiferler ile Meriç e müteallik protokol (4 numaralı melfuf) ve onuncu maddeye müteallik beyanname (5 numaralı melfuf) muahede-i hazıraya raptolunmuş ve bunun cüz-i mütemmimini teşkil eylemekte bulunmuştur.

Madde - 19

Londra Muahedenamesinin mevad-ı anife ile fesh ve ilga veya tadil edilmiş olmayan ahkamı Hükümet-i Osmaniye ile Bulgaristan Kırallığı hakkında ipka olunmuştur.

Madde - 20

Muahade-i hazıra imza edilince derakap mevki-i icraya vaz olunacak ve buna müteallik tasdiknameler bugünden itibaren on beş gün zarfında teati kılınacaktır. .

Tasdikan lilmekal tarafeyn murahhasları bunu imza ve mühürleriyle tahtim etmişlerdir.

16-29 eylül 1913 tarihinde iki nüsha olarak Dersaadette tanzim olunmuştur:

(İmzalar)

1 NUMARALI MELFUF

1 Numaralı protokol

A) Tarafeyn-i akideyn işbu muahedenin birinci maddesinde münderiç hudut tarifatina mülahazat-ı atiyenin ilavesini tensip etmişlerdir;

1 - Hudut 1/200,000 mikyasındaki Avusturya erkan-ı harbiyesi haritasına tevfikan tarif edilmiş ve hudud-ı mezkür güzergahı işbu haritadan müstensah merbut kroki üzerine işaret olunmuştur.

Meriç'in kısmi süflası ile tabiine ait tarifat 1/50,000 mikyasındaki topoğrafya haritasına göre sebt ve kayıt edilmiş ve tarifat-ı mezküre Mandıradan nehr-i mezkür mansabına kadar olan hudud-ı kat'iyeyi irae eden kısım-ı mezkürun mufassal ve mükemmel bir haritası üzerine geçirilmiştir,

2 - Yeni hududun haritası Osmanlı ve Bulgar zabitanından mürekkep muhtelit komisyonlar vasıtasıyla işbu hattın her iki cihetinden iki kilometre bir mesafe üzerinde ve 1/25,000 mikyasında tersim olunacak ve kati hudut bu harita üzerinde gösterilecektir. Bu komisyonlar üç şubeye taksim edilecekler ve atiyüzzikir kısımlarda yani Bahrisiyah sahilinde Meriç ile Arda beynin ve Arda ile "Mandıra" arasında kain arazide aynı zamanda ameliyata iptidar eyleyeceklerdir.

İşbu ameliyattan sonra hattı hudut arazi üzerinde tatbik olunacak ve mezkür muhtelif komisyonlar marifetiyle hudut üzerinde ehramlar inşa edilecek ve kati hududa müteallik protokollar komisyonlarca tanzim kılınacaktır.

3 - Hat-tı hududun tersimi sırasında komiserler hududun beri veya öte tarafında kalan arazi-i hususiye veya miriyenin planını ahzedeceklerdir.

İki hükümet bu gibi arazinin işletilmesinden dolayı ileride tahaddüs edebilecek olan ihtilatı men için ittihazı lazım gelen tedabiri tetkik eyleyeceklerdir.

Şurası mukarrerdir ki bu hususta bir itilaf akit olununcaya değin eshab-ı emlak mülklerinden kemafissabık serbestçe istifadeye devam edeceklerdir.

4 - Eski Osmanlı-Bulgar hududunun elyevm alahalihi ipka olunan aksamı hakkında tarafeynce mukaddema tanzim olunmuş olan protokoller meriyyülicra kalacaktır.

İşbu aksamda bulunan hudut işaretleri veya kuleler harap ve hasarzedede olmuş ise bunların tecdit veya taminine iptidar olunacaktır.

5 - Tunca ile Meriç ve Arda nehirleri müstesna olduğu halde nehirlerle ırmaklara gelince hat-tı hudut bunların talveğini takip edeceklerdir. Salifüzzikir üç nehre taallük eden hat-tı hudut protokolda tamamilen gösterilmiştir.

B) Meriç'in mecrasında kain adalara müteallik tahdid-i hudut muamelatı bir komisyon-i mahsusa tevdi edilecektir.

Şurası da mukarrerdir ki iki hükümet Meriç'in seyr-i sefaine salih bir hale ifrağı için vakt-i merhununda beyinlerinde akd-i itilaf etmeği taahhüt eyleyler.

C) Her iki taraftaki Bulgar ve Müslüman ahalinin ve bir de anların bütün hudud-i müştereke boyunca nihayet on beş kilometrelik bir mıntaka dahilindeki emlakinin ihtiyari olarak müteakabilen mübadelesini teshil hususunda iki hükümet beyninde ittifak hasıl olmuştur. Mübadele köylerin tamamilen mübadelesi suretinde vukubulacaktır.

Nefs-i kura ile etrafındaki emvalin mübadelesi iki hükümetin himayesi tahtında ve mübadele olunacak köyler heyet-i ihtiyariyesinin iştirakile icra olunacaktır.

İki hükümet canibinden tayin olunacak muhtelif komisyonlar mebhusun anı karyeler ile efrad-ı ahali beyninde mübadele-i emvale ve icab ederse bu mübadelattan münbeis farkları tavize iptidar edeceklerdir.

İşbu protokol 16-29 Eylül 1913 tarihinde Dersaadet'te tanzim olunmuştur :

(İmzalar)

2 NUMARALI MELFUF

Müftilere müteallik mukavelename

Madde - 1

Sofya'da bir baş müftü bulunacak ve müftü-i mumaileyh Bulgaristan'daki müftülerin Şer-i Şerife mütealîk umur-ı mezhebiye ve hukukiye için makam-ı celil-i cenab-ı meşihakpenahi ve Bulgaristan mezahip nezaretiyle vukubulacak münasebatına vasat eyleyecektir.

Baş müftü emr-i intihabı icra için suret-i mahsusada içtima edecek olan Bulgaristandaki müftüler tarafından ve meyanından intihap kılınacaktır. Müftü vekilleri işbu içtima ancak müntehip sıfatıyla iştirak edeceklerdir.

Bulgaristan mezahip nezareti baş müftünün intihabını Sofya sefaret-i seniyesi vasıtasıyla makam-ı mualla-yı canab-ı meşihatpenahiye tebliğ edecek ve taraf-ı ali-i meşihatpenahiden müftü-i mumaileyhe bir menşur ve umur-ı memurisini ifa ve bu bapta kendisi dahi Bulgaristan'ın diğer müftülerine aynı mezuniyeti ita edebilmesi için bir mürasele gönderilecektir.

Baş müftü ahkam-ı şeriye dairesinde Bulgaristan müftülerinin muamelatını ve müessesat-ı meşrebiye ve hayriye-i islamiyeyi ve müessesat-ı mezkûre hademe ve mütevellilerini nezaret ve teftişi altında bulundurmak hakkını haiz olacaktır.

Madde - 2

Müftüler Bulgaristan müslüman müntehipleri tarafından inlihap olunur.

Baş müftü intihap olunan müftünün şer'an matlup olan kaffe-i evsafi cami olup olmadığını bittahkik muvafık bulunduğu halde iftaya mezuniyeti havi mumaileyh namına menşur itası lüzumunu bab-ı meşihata işaret eder ve müftü-i cedide bu suretle istihsal olunacak menşur ile beraber ahali-i müslime beyninde icra-yı ahkam-ı şeriye için mezuniyeti havi icap eden müraseleyi ita eyler.

Müftüler daire-i memuriyetleri dahilinde ve lüzum görülen mahallerde işbu mukavelenamede muayyen vazaiif mahalli müftülerinin doğrudan doğruya nezareti altında olarak ifayı vazife etmek üzere müftü vekilleri tayinini teklif edebilirler Şu kadar ki bu intihabı baş müftüye tasdik ettimeleri meşrutur.

Madde - 3

Baş müftü ile müftülerin ve müftü vekillerinin ve bir de onların iklamındaki memurin ve müstahdiminin maaşatı Bulgaristan Hükümeti tarafından tesviye olunacak ve maaşlar onların vak' ve haysiyetleri ve mevkilerinin derece-i ehemmiyeti nazar-ı itibare alınarak ona göre tayin edilecektir.

Baş müftülük teşkilatı baş müftü tarafından tanzim edilecek bir nizamname ile tayin olunacaktır.

Baş müftü ile müftüler ve müftü vekilleri ve bir de bunların maiyetleri memurları Bulgar memurinine kavanin ve nizamatin bahş ve temin ettiği kaffe-i hukuku haiz olacaklardır.

Madde - 4

Müftülerle vekillerinin azli memurin-i hükümet hakkındaki kanuna tevfikane vukubulacaktır.

Baş müftü veya tevkil ve terhis edeceği memur bir müftünün veya bir müftü vekilinin azli hakkında tetkik-i ahval-i memurin komisyonunca karar verileceği zaman komisyon-i mezkûrda bulunmağa davet edilecektir. Maahaza baş müftünün veya memurunun rey ve mütalaası meclis-i mezkûrda sırf mahiyet-i diniyeyi haiz olan Şikayatın takdirince esas teşkil edecektir.

Bir müftünün veya bir müftü vekilinin azli varakasında halefinin yevm-i intihabı dahi tayin kılınacaktır.

Madde - 5

Müftüler tarafından isdar olunan hüccet ve ilamlar baş müftü tarafından tetkik olunacak ve baş müftü bunları ahkam-ı şer'iyeye muvafık bulunduğu takdirde tasdik ile mevki-i icraya konulmak üzere ait olduğu daireye tevdi edecektir.

Ahkam-ı şer'iyeye adem-i tevafukundan dolayı tasdik edilmeyen hüccet ve ilamlar bunları veren müftülere iade olunacak ve müteallik oldukları işler ber nehc-i Şer-i Şerif yeniden tetkik ve fasl edilecektir. Ahkam-ı Şer'iyeye tevafuk etmediği anlaşılın veyahut bab-ı fetvaca tetkiki alakadardan talep edilen hüccet ve ilamlar baş müftü canibinden makam-ı celil-i meşihat-ı ulyaya gönderilecektir.

Baş müftü tarafından veya makam-ı ulya-yı meşihatpenahi canibinden tasdik olunan hüccet ve ilamlar Bulgar memurin-i aidesi tarafından mevki-i icraya vaz olunacaktır. Bu takdirde bu hüccet ve ilamlara bulgarca bir tercümesi rapit edilecektir.

Madde - 6

Baş müftü icap ettiği takdirde nikah talak, vasiyet, veraset, vasayet, nafaka ve saire mevad-dı Şer-iyeye ile emval-i eytamin idaresine müteallik mesailde diğer müftülere vasaya ve tebliğat-ı muktaziye ifa edecektir.

Bundan maada müftü-i mumaiyleh masalih-i mebhuseye dair olan Şikayat ve müstediyaı tetkik ve ahkam-ı Şer'iyeye nazaran ne yapılmak lazım geleceğini daire-i aidesine işar eyleyecektir.

Müftüler nezaret ve idare-i evkaf ile dahi mükellef olduklarından baş müftünün başlıca vazائفinden biride anlardan hesap talep etmek ve buna müteallik hesap defterleri hazırlatmaktadır.

Evkaf hesabatına mitteallik defatir türkçe tutulabilecektir.

Madde - 7

Baş müftü ve müftüler indelhace Bulgaristan'daki maarif-i umumiye meclislerini ve mekatib-i islamiyeyi ve medreseleri teftiş ve lüzum görülen mahallerde mektepler ihdası zımında teşebbüsat-ı lazıma icra edeceklerdir. Baş müftü lüzum varsa maarif-i umumiyet-i islamiyeye müteallik umur ve masalih için daire-i aidesine müracaat edecektir.

Bulgaristan Hükümeti Bulgar masarif-i umumiye kanuniyle tayin olunan nisbet dairesinde ve masarifi kendisine ait olmak üzere mekatib-i iptidaiye ve rüşdiye-i islamiyeyi tesis edecektir.

Tedrisat türkçe olarak ve resmi programa tevfikan icra olunacak ve Bulgar lisanını tahsili mecburi olacaktır.

Tahsil-i mecburiye ve mualliminin adedile hukukuna müteallik bilcümle kavaninin cemaat-i islamiye heyet-i tedrisiyesine tatbikine devam olunacaktır. Bu müesseseler heyet-i tedrisiyesiyle memurin ve müstahdimin-i sairesinin maaşatı Bulgar müessesat-ı heyet-i tedrisiyesi hakkında cari olan aynı şerait dairesinde olarak Bulgar hazinesi tarafından tesviye olunacaktır.

Nüvap yetiştirmek üzere bir müessese-i mahsusa dahi tesis edilecektir.

Madde - 8

Nüfus-ı kesire-i islamiyeyi cami olan her bir mahal veya şehirde evkaf işleri ve tedrisat-ı umumiye-i rüştiye ile mükellef bir cemaat-ı islamiyenin intihabına iptidar edilecek ve bu cemaatın Şahsiyet-i maneviyesi kaffe-i ahvalde ve bilcümle memurin-i hükümetçe tanınacaktır.

Her bir mahallin evkafı oradaki cemaat-ı islamiye tarafından kavanin ve ahkam-ı Şer'iyeye tevfikan idare olunacağı cihetle cemaat-ı mezkürenin Şahsiyeti maneviyesi evkaf ı mezkürenin sahibi ad ve itibar olunacaktır.

Umumi müslüman mezarlıkları ile cevami kurbinde kain mezarlıklar cemaat-ı islamiyeye ait emval-i vakfye zümresine ithal olunacak ve cemaat-ı mezküre bunları kendi istedikleri veçhile ve kavaid-i hıfız sıhaya tevfikan istimal eyleyeceklerdir.

Emval-i vakfiyeden hiç biri ait olduğu cemaata bedeli tesviye olunmadıkça hiç bir veçhile istimlak olunamaz.

Bulgaristan da bulunan emlak-i mevkufenin hüsn-i muhafazasına dikkat ve itina olunacak ve bir mecburiyet-i mübrimeye mübteni ve kavanin ve nizamat-ı meriyyeye muvafık bulunmadıkça mebani-i diniye veya hayriyeden hiç biri hedm edilemeyecektir.

Esbab-ı mübrimededen naşı mebani-i mevkufeden birinin istimlakı icap ettiği takdirde bu binanın mebni bulunduğu mahalle nisbetle aynı kıymeti haiz diğer bir arsa irae edilmedikçe ve bir de binanın bedeli tesviye olunmadıkça buna teşebbüs olunamayacaktır.

Esbab-ı mübrimeye mebni istimlak olunacak olan emval-i mevkufenin kıymetleri olarak tayin olunacak mebalig mebani-i vakfiyenin tamir ve termimine tamamen sarf ve tahsis olunmak üzere cemaat-ı islamiyeye tevdi ve teslim kılınacaktır.

Madde - 9

İşbu mukavelenamenin imzasından itibaren altı ay müddet zarfında Bulgaristan Hükümeti tarafından baş müftünün dahi bihakkın dahil olacağı bir komisyon-ı, mahsus tayin olunacak ve bu komisyon unvan-ı teşekkülünden itibaren üç sene müddet zarfında mütevelliler veya anlara mensup ashab-ı hukuk taraflarından vukubulacak metalibi tetkik ve tahkik vazifesiyle mükellef bulunacaktır.

Komisyonun mukarreratını kendilerince mucib-i hoşnudi addetmeyecek olan alakadaran mahakim-i aide-i mahalliyeye müracaat edebileceklerdir.

İşbu protokol 16-29 eylül 1913 tarihinde iki nüsha olarak Dersaadet'te tanzim olunmuştur.

(İmzalar)

Tahkimname

Madde - 1

Bir taraftan Hükümet-i Osmaniye ve diğer taraftan Bulgaristan kiralığı arasında bugünkü tarihle akdolunan muahedenamenin on yedinci maddesi ahkamı veçhile bir ihtilaf veya münazaa tahaddüs ettiği takdirde işbu ihtilaf veya münazaa atiyüzzikir ahkam mucibince Lahey hakem mahkemesine havale edilecektir.

Madde - 2

Müddei hükümet tahaddüs ettikçe Lahey hakem mahkemesine tevdi etmek fikrinde bulunduğu mesele veya mesaili müddeaaaleyh hükümete iş'ar edecek ve mesail-i mezküre hakkında muhtasar ve fakat sarih izahat ita eyleyecektir.

Madde - 3

Mesele veya mesail-i mezkürenin tevdi edileceği hakem mahkemesi zirde beyan olunduğu veçhile tayin edilecek beş azadan mürekkep olacaktır.

Tarafeynden herbiri sürat-i mümkünü ile ve madde-i sabıkada beyan olunan iş'ar tarihinden itibaren iki mahı tecavüz etmiyecek bir müddet zarfında iki hakem tayin edecektir.

Hakem-alelhakem İsveç ve Norveç ve Felemenk kiralıkları meyanından intihap edilecektir. İşbu üç hükümdardan birinin intihabı emrinde ittifak hasıl olmaz ise kur'a usulüne müracaat edilecektir. Müddeaaaleyh olan taraf iki aydan ibaret olan marüzzikir müddet zarfında hakemlerini tayin etmediği takdirde hakem mahkemesinin ilk yevm-i içtimama kadar bu hakemleri tayin edebilecektir. Bu müddetin mürurunda müddei olan taraf hakem-alelhakemi intihap edecek olan hükümdarı tayin ve irae eyleyecektir. Mezkür hakem-alelhakemin intihabından sonra mahkeme hakem-aleihakem ile müddei canibinden müntahap iki hakemden mürekkep olarak makbul ve muteber olacak surette teşekkül edecektir.

Madde - 4

Beyinlerinde niza zuhur eden devletler ihtilafat-ı düveliyyenin suret-i muslihanede tesviyesine mahsus Lahey Mukavelenamesinin altmış ikinci maddesi ahkamına tevfikân hakem mahkemesi nezdine kendi taraflarından memur müşavir ve avukatlar izam eyleyeceklerdir.

Hakem vazâifinin bir güne teahhüre duçar olmaması için işbu memur, müşavir ve avukatlar mezkür taraflarca vakit ve zamanında tayin kılınacaktır.

Mamafih müddeaaaleyh olan taraf bundan imtina ederse hakkında gıyaben icra-yı muamele edilecektir.

Madde - 5

Hakem mahkemesi teşekkül ettikten sonra hakemler tarafından tayin edilecek olan bir tarihte ve hakem-alelhakemin tayininden itibaren bir mah müddet zarfında Lahey'de içtima eyleyecektir. Usul-ı muhakemeye ait olarak tahaddüs edebilecek olan ve işbu tahkimnamede musarrah bulunmayan kaffe-i mesailin 1907 tarihli Lahey Mukavelenamesi'nin mazmun ve mdfadına tevfikân hallinden sonra marüzzikir mahkeme içtima-ı atisini tayin edeceği tarihe talik eyleyecektir.

Mamafih şurası mukarrerdir ki mahkeme mesail-i münaziünfiha hakkındaki müzakerata ne iki ay evvel ne de muhtıra-i mütekabilenin veyahut yedinci maddede musanah müdafaname-i mütekabile tevdiinden itibaren üç ayı müteceviz bir zaman sonra iptidar edemiyeciktir.

Madde - 6

Usul-i muhakeme-i hakemiye biri tahriren icra olunacak tetkikat ve diğeri tarafeynin mahkeme huzurundaki müdafaaların şifahen tavzih ve teşrihinden ibaret olacak olan müzakerat olmak üzere muhtelif iki sathayı ihtiva eyleyecektir.

Mahkemece istimal edilecek ve mahkeme huzurunda istimaline müsaade olunacak yegane lisan Fransız lisanı olacaktır.

Madde - 7

Müdde-i olan taraf ikinci maddede musarrah tebliğ ve iş'ar tarihinden itibaren nihayet on mah zarfında müddeasını müspit olan mesele veya mesail-i münaziünfihaya ait bulunan evrakın kaffesini havi muhtıranın el yazısı ile yazılmış veya tabedilmiş olan suretlerinin beş nüshasını hakem mahkemesi azasından herbirine ve otuz nüshasını dahi müddeaaaleyh olan tarafa tam olarak tevdi eyleyecektir.

Müddeaaaleyh olan taraf işbu tevdi keyfiyetinden nihayet on ay zarfında muhtıra-i müteakibalesinin el yazısı ile yazılmış veya tab edilmiş olan suretlerinden marüzzikir miktardaki nüshasını bunu müeyyit bilcümle evrak ile beraber mahkeme azasından herbiri ile müddei olan tarafa tam olarak tevdi edecektir.

Müddei olan taraf bir müdafaaname itası niyetinde olduğu halde bunu tevdi keyfiyetinden bir ay müddet zarfında hakem mahkemesi reisine iş'ar edecek ve bu iş'ar tarihinden itibaren nihayet dört ay zarfında muhtıraya müteallik aynı şerait dairesinde tevdi eyleyecektir. Müddeaaaleyh olan taraf kendi müdafaaname-i müteakibini işbu iş'ar tarihinden itibaren beş ay zarfında ve muhtıra-i müteakibele müteallik aynı şerait dairesinde ita edecektir.

Madde-i hazıra ile tayin olunan müddetler mvafık bir karara desteres olmak için tarafeynce müttefikan veya lüzum gördüğü takdirde mahkeme canibinden temdit edilebilecektir.

Fakat mahkeme kendi tarafından tayin olunan son müddetin inkizasından sonra tarafeyn canibinden kendisine ita edilecek muhtıra ve muhtıra-i müteakibelerle evrak-ı saireyi nazar-ı itibare almayacaktır.

Madde - 8

Tarafeynden biri veya diğeri muhtıralarda veyahat teati edilen diğerevrakta sırf yedinde bulunup suretini rapt etmemiş olduğu bir vesika veya varakaya istinat veya telmih veya ima eyleser diğere taraf bunu talep eylediği takdirde vesika veya varakanın suretini nihayet otuz gün zarfında ana ita etmeğe mecbur olacaktır.

Madde - 9

Hakem mahkemesinin mesele veya mesail-i münaziünfiha hakkındaki kararları işbu mesele veya meseile müteallik olan müzakerata reisi tarafından nihayet verildikten sonra had-dı azami olarak bir ay müddet zarfında ita edilecektir.

Madde - 10

Hakem mahkemesinin hükmü kat'i olacak ve bir güne teahhür vuku bulmaksızın tamamıyla icra edilecektir.

Madde - 11

Tarafeynden herbiri kendisine ait olan masaritle beraber mahkeme masarifini de seyyanen tesviye eyleyecektir.

Madde - 12

İşbu tahkimnamede musarrah olmıyan hususatın kaffesinde ihtilafat-ı düveliyeinin suret-i muslihanede fasl ve tesviyesine mahsus 1907 tarihli Lahey Mukavelenamesi ahkamı işbu tahkimnameden münbais hakem usullerine de tatbik edilecek ve maazalik akitler tarafından haklarında kuyud-ı ihtiraziye dermeyan edilmiş olan maddeler bundan müstesna olacaktır.

İşbu mukavelename 16-29 eylül 1913 tarihinde iki nüsha olarak Dersaadet'te tanzim edilmiştir.

(İmzalar)

4 NUMARALI MELFUF

2 Numaralı protokol

Hudut güzergahı Meriç nehrini ve Osmanlı ve Bulgar arazisinden geçen Mustafapaşa-Edirne-Dedeğaç Şimendifer hattını katettiği cihetle münasebat-ı ticariye ve sairenin en ufak mevaniden vikayesi için elyevm gerek Meriç nehri ve gerek marüzzikir Şimendifer hattı üzerindeki muamelat-ı ticariye hakkında cari olan nizamata ite usul ve adatın ve bir de elhalet-ü hazihi mer'i bulunan bilcümle rüsum ve tekalif ile buna mümasil tekalif-i sairenin tamamile muhafaza edilmesi ve marülbeyan nizamata ve usul ve adat ve saire ile kabil-i telif olan kaffe-i teshilatın bahş olunması tarafeyn-i akideyn beyninde kararlaştırılmıştır. Hükümeteyn-i müteakideyn ile salifüzzikir Şimendifer ve nehir idareleri arasında evvelce bir itilaf akdolunmadıkça anlarca bir güne tadilat icra olunmıyacaktır.

Ahkam-ı salife şimendifer için ancak tarafeynden Bulgaristan kendi arazisinde adalar denizine bir iltisak hattı ve Devlet-i Aliye de denize müntehi bir hattı aynı zamanda inşa edecekleri güne kadar tatbik olunacaktır.

Şurası müstağni-i beyandır ki vakt-i hazarda Bulgaristan nihayet on sene zarfında vücuda getirilecek olan hat-tı mebhusun inşasına kadar gerek mezkür şimendifer ve gerek nehir üzerinde efrad-ı cedide ile asakir, esliha, mühimmat mekûlat ve saire nakil ettirmekte muhtar olacaktır.

Hükümet-i Osmaniye icap eden tedabir-i teftişiyeyi ittihaz etmek hakkını daima haiz olacaktır.

Mamafih asakir ve sairenin işbu nakliyatına ancak bugünden başlamak üzere üç aydan itibaren iptidar olunacaktır.

İşbu protokol 16-29 Eylül 1913 tarihinde iki nüsha olarak Dersaadet'te tanzim olunmuştur.

(İmzalar)

5 NUMARALI MELFUF

Beyanname

Muahedenamenin onuncu maddesi münasebetiyle hükümet-i Osmaniye tarafından terk olunan arazinin Bulgar kuva-yı askeriyesi tarafından işgalinden beri Bulgar hükümetinin hukuk-ı hükümransini tahdit fikrile efrada bazı hukukun terk ve ferağına asla muvafakat etmemiş olduğunu beyan eyler.

İşbu protokol 16-29 Eylül 1913 tarihinde iki nüsha olarak Dersaadet'te tanzim olunmuştur.

(İmzalar)

Tasdiknameleri 29 Eylül 1329 - 13 teşrinievvel 1913 tarihinde Dersaadet'de teati edilmiştir.

22. TÜRKİYE CUMHURİYETİ İLE BULGARİSTAN KIRALLIĞI ARASINDA MÜNAKİT 18 TEŞRİNİEVVEL 1925 TARİHİNDE ANKARADA TANZİM VE İMZA EDİLMİŞ OLAN MUHADENET MUAHEDENAMESİ

Bir taraftan

Türkiye,

Diğer taraftan

Bulgaristan,

Türkiye Cumhuriyeti ile Bulgaristan Kraliyeti arasındaki samimi muhadenet rabitalarının tesis ve takviye etmek hususunda aynı derecede samimi arzu perverde ettikleri ve iki devlet beyninde münasebat tesis olununca işbu münasebatın kendi milletlerinin refa ve saadetine hadim olacağı kanaatiyle mütehasis buldukları cihetle bir muhadenet muahedesi aktine karar vermişler ve bu hususta marahasları olmak üzere,

Türkiye Reiscumhuru:

Hariciye Vekaleli Müsteşarı Tevfik Kamil Beyi,

Ve Haşmetlü Bulgarlar Kralı:

Bulgaristan'ın Vaşington Fevkalade Murahhas ve Orta Elçisi Mösyö (Simeon Radev) i tayin eylemişlerdir.

Müşarünileyhima usulüne muvafik görülen selahiyetleri badettebliğ ahkamı atıyeyi kararlaştırmışlardır:

Madde - 1

Türkiye Cumhuriyeti ile Bulgar Kraliyeti arasında gayri kabili ihlal sulh ve samimi ve daimi muhadenet cari olacaktır.

Madde - 2

Tarafeyni aliyeyni akideyn, iki Devlet arasındaki siyasi münasebatı hukuku düvel esaslarına tevfikan tesis hususunda ittifak etmişlerdir.

Tarafeyn her birinin siyasi mümessillerinin, mütekabiliyet şartıyla diğerinin arazisinde hukuku umumiyei düvel esasatına müstenit muameleye mazhar olmalarını kabul etmişlerdir.

Madde - 3

Tarafeyni aliyeyni akideyn bir ticaret mukavelenemesi ve bir ikamet mukavelesi ve bir hakem muahedesi aktetmek hususunda mutabık kalmışlardır.

Madde - 4

İşbu muahedename tasdik olunacak ve tasdiknameler Ankara da sürati mümkinine ile teati edilecektir. İşbu muahedename tasdiknamelerin teatisinden itibaren on beş gün sonra iktisabı meriyet edecektir.

Madde - 5

İşbu muahedenameye merbut protokol anın mütemmim bir cüzünü teşkil eder. Tasdiklan lilmakal tarafeyn murahasları işbu muahedenameyi imza ve mühürleri ile tahtim eylemişlerdir.

1925 senesi 18 teşrinievvelinde iki nüsha olarak Ankarada tanzim olunmuştur:

(İmzalar)

Türkiye ile Bulgaristan arasında münakit muhadenet muahedenamesine merbut protokol

A

Akalliyetlerin himayesine dair (Noyyi) muahedenamesinde münderiç bulunan ahkâmın kaffesinden Bulgaristanda mütemekkin müslüman akaliyetlerini ve (Lozan) muahedenamesinde münderiç bulunan ahkâmın kaffesindende Türkiye'de mütemekkin Bulgar akaliyetlerini istifade ettirmeği iki hükümet birbirine karşı taahhüt eder.

(Noyyi) ve (Lozan) muahedenamelerinden her birine vazülimza devletlerin akalliyetlere müteallik olarak haiz oldukları bilcümle hukuku mütekabilen Bulgaristan Türkiye'ye ve Türkiye'de Bulgaristana karşı tanır.

Haşiye : Lisanı maderzadı Bulgarca olan gayrı müslim Türk tebaası Bulgar akalliyeline mensup addolunacaktır.

B

1912 Türkiye'si arazisinde tevellüt edipte işbu protokolün tarihi imzasına kadar Bulgaristana hicret ile kıraliyette mer'i kavanini dahiliye mucibince Bulgar tabiiyetini iktisap eylemiş bulunan bilcümle Bulgarları, Türk Hükümeti Bulgar tebaası olarak tanır.

Bulgaristan'ın 1912 deki hududu dahilinde tevellüt edip te işbu protokolün tarihi imzasına kadar Türkiye ye hicret ile cumhuriyette mer'i kavanini dahiliye mucibince Türk tabiiyetini iktisap eylemiş bulunan bilcümle müslümanları Bulgar Hükümeti, Türk tebaası olarak tanır.

Zatüzzevç kadınlar zevçlerinin ve on sekiz yaşından dün olan çocuklar ebeveynlerinin şeraitine tabi olacaklardır.

Şurası mukarrerdirki yukarda mevzu bahis olan Türk ve Bulgar tebaası. (C) maddesinde mezkür aksam müstesna olmak üzere, Bulgaristan ve Türkiye arazilerinde mütekabilen malik oldukları emval üzerindeki hakkı mülkiyetlerini muhafaza eder. İstanbul Şehri müstesna olmak üzere, Türkiye'nin Avrupa kıtasında kain arazisinde tevellüt edipte Bulgaristana hicret etmiş olan Bulgarlar, mezkür arazide yeniden temekkün etmek isterler ise Türkiye Hükümeti her hukuki madde hakkında muvafakat edip etmemek hususunda serbestii tamamını muhafaza eder. 1913 senesinde Bulgaristan'a şilhak olıman kazalarda tevellüt edipte Türkiye'ye hicret etmiş olan müslümanlar mezkür arazide yeniden temekkün etmek istedikleri takdirde Bulgar Hükümeti aynı taakkı muhafaza eder.

Haşiye : İşbu protokol ahkâmı mucibince İstanbul bu namda olan Şehremanetinin 1912 kanuniyle tahdit olunan menatıktan ibarettir.

C

İstanbul Şehri müstesna olmak üzere Türkiye Cumhuriyetinin Avrupa kıtasındaki arazisi ahali asliyeden olupta 5-18 teşrinievvel 1912 tarihinden sonra işbu protokolün imzası tarihine kadar Bulgaristan'a hicret etmiş olan Bulgarlara ve balkan harbine mütaakıp Osmanlı İmparatorluğundan ayrılan arazi ahali asliyesinden olupta 5-18 teşrinievvel 1912 tarihinden işbu protokolün imzası tarihine kadar Türkiye'ye hicret etmiş olan müslümanlara ait her nevi emvali gayrimenkule, arazisinde bulunduklan devletler tarafından mütekabilen iktisap edilmiş olacaktır.

D

Bulgaristan da kain ve Türkiye tebaasına ait yahut Türkiye'de kain ve Bulgaristan tebaasına ait olupta maddei sabıkanın sahai tatbiki haricinde kalan her nevi emvali gayrimenkule, halen meşru sahiplerinin tahti tasarruflarında değil ise, bunlara, hukukan makamlarına kaim olanlara yahut vekillerine iade edilecektir. İşbu emval hakkında her ne sebeple olursa olsun, tatbik olunan istisnai tedabir ve ahkâmın kaffesi işbu protokol mevkü meriyete vawlunur olunmaz refolunacaktır. Haiz olunan emvalin varidatı tamamiyle ahashabına tediyeye edilecektir.

Muhacir veya yerliler tarafından işgal olunan emval için, alakadar sahiplerine adilane bir bedeli icar takdir ve ita olunacaktır.

Alakadaran 5-18 teşrinievvel 1912 den evvel memleketi asliyelerini terk eydiklerini müteakiben her iki memleket mahakimi huzurunda kanuni esbabı sübutiye ile ispat etmeğe mecburdurlar.

Şurası mukarrerdir ki yukarda zikrolunan bilumum ahkam her biri taallük etliği hale tatbik olunmak üzere B bendinin iki birinci fıkralarında istihdaf olunan eşahasın emvali hakkında da tatbik edilir.

E

Yeni Bulgar arazisinin ilhakından evvel iktisap olunan hukuk ve Osmanlı İmparatorluğunun salahiyyetlar devairinden sadır olan evrakı adliye ve senedatı resmîye, aksi halin kanunen sübutuna değin, muteber ve ayrı kabili ihlalidir.

F

Tarafeyni akideyn, İstanbul muahedesiyile lahikalarının ahkâmını, iki Devlet arasında hududu tesbit ve tayin eden kısmı müstesna olmak üzere, mevcudiyeti hitama ermiş ve hükmü kalmamış addetmekte müttefiktirler.

G

Mesai hukuku tasarrufiyesine mütaallik kanunun Bulgaristan da bulunan Türk tebaasına tarzı tatbiki hakkında Bulgar murahhası tarafından Türk murahhasına tevdi olunan mektup işbu protokolün mütemmim bir cüzünü teşkil edecek ve anımla birlikte mevkii meriyete vazolunacaktır.

H

İşbu protokolün tatbiki hususunda zuhur edebilecek olan müşkülât hükümeteyn beyninde siyasi müzakerata mevzu teşkil edecektir.

18 teşrinievvel 1925 tarihinde Ankara'da iki nüsha olarak tanzim kılındı.

(İmzalar)

ZABITNAME

Zirde vazıulimza Türk ve Bulgar murahhasları iki hükümet beyninde müzakere olunan ukudu, yani bir muhadenet muahedesı ve anın mütemmim cüzünü teşkil eden merbutu protokolü bir ikamet mukavelenemesi imza etmek üzere Ankarada Hariciye Vekaletinde 18 teşrinievvel 1925 tarihine mîlsadif günde içtima etmişlerdir. Müşarünileyhima merbut protokolün "D" maddesinin mealini daha iyi tayin etmek ve Hükümetlerinin müteakib hüsnü niyetleri hususunda hiç Şüpheyne mahal bırakmamaktaki faydayı takdir ile bu fıkra ahkâmının istihdaf ettiği emvatin iadesi ne bir taraftan ve ne diğer taraftan hiç bir itiraz serdedilmeksizin icra olunacağımlı, Hükümetleri namına beyan eylerler.

İşbu zabıtname iki nüsha olarak tanzim olunmuştur.

(İmzalar)

Ankara, 18 teşrinievvel 1925

Ankara'da Hariciye Vekaleti Müsçeşarı Tevfik Kamil Beye

Murahhas Efendi,

Müzakeratımız esnasında izhar buyurduğunuz arzuya tebean, Hükümeti matbuanın Bulgaristan'da bulunan Türk tebaasının mesai hukuku tasarrufiye kanunu mucibince istimlak edilen emvali hakkında bu kanunun tatbikına müteallik olarak Sırp, Hırvat ve Sloven Kırallığı ile aktettiği itilafı tamamiyle tatbik etmeği taahhüt eylediğini zatı alilerine teyit eylemekle müftehitim. İhtiramatı faikanın lütfen kabul buyurulmasını rica eylerim murahhas efendi.

(İmza)

Türkiye ile Bulgaristan beyninde münakit ikamet mukavelenemesi

Bir taraftan

Türkiye,

Diğer taraftan

Bulgaristan,

Bulgaristan'da Türk ve Türkiye'de Bulgar tebaasının ikameti şartını tespit eylemek arzunda bulduklarından bu hususta bir mukavele akdine karar vermişler ve murahhasları olmak üzere:

Türkiye Reiscumhuru:

Ankara'da Hariciye Vekaleti Müsteşarı Tevfik Kamil Beyi,

Ve Haşmetlü Bulgarlar Kıraltı,

Bulgaristan'ın Vaşington Fevkalade Murahhası ve Orta Elçisi Mösyö (Simon Radeff) i tayin eylemişlerdir.

Müşarünileyhin usulüne muvafık ve muteber görülen selahiyetnamelerini badetteati ahkamı atıyeyi kararlaştırmışlardır:

Madde - 1

Tarafeyni akideynden her birinin tebaası diğer tarafın arazisinde ikamet ve mekseylemek hakkını haiz olacaklar ve binaenaleyh memlekette mer'i kavanin ve nizamata tevfikan serbestçe gidip gelebilecekler ve seyrüsefer edebileceklerdir.

Madde - 2

Tarafeyni akideyn Bulgaristan Türklerinin ve Türkiye Bulgarlarının ihtiyari hicretlerine bir güne mania ika edilmemesini kabul eylerler.

Muhacirler beraberlerinde emvali menkulelerini ve hayvanlarını götürmek ve emvali gayri menkullerini serbestçe tasfiye eylemek hakkını haiz olacaklardır, emvali gayri menkulelerini kati azimetlerinden evvel tasfiye etmek istememiş olanlar tarihi hicretlerinden itibaren iki sene mühlet zarfında bu tasfiyeyi yapmağa mecburdurlar.

Emvalin tasfiyesinden mütehasıl mebalığı alakadarların tarzı ihracı hakkında iki Hükümet beyninde bir itilaf akdolunacaktır.

Madde - 3

Tarafeyni akideynden her birinin tebaası diğerinin arazisinde kavanin ve nizamata mucibince ve Türkiye'de medit bir teamül neticesi olarak (deniz ameleliği, mavnacılık ve saire gibi) tebaayı mahalliyyeye hasrolunanlar müstesna olmak üzere, tebaai mahalliye ile mütesaviyen her türlü sınaat ve ticareti icra ve lalettayin kaffei hiref ve mesalike süluk etmek hakkını haiz olacaklardır. Tarafeyni akideynden her birinin tebaası diğerinin arazisinde meksü ikamet için ve kezalik işbu arazide her nevi ticaret, sanat, hırfet icra veya mesleke süluk için her ne nam ile olursa olsun, tebaai mahalliyyeden istifa olunanlardan başka veya daha yüksek bir vergi, resim veya mükellefiyete tabi olmayacaklardır.

Tarafeyni Akideynden her birinin tebaası diğerinin arazisinde şahısları, malları, hukuk ve menafilerince ve emvali mezkürenin iktisabı, tasarrufu ve intifai ve kezalik ferağ ve intikal veya tevarüs tarikiyle ahara devri dolayısıyla tebaai mahalliyyeye tahmil olunabilenlerden başka veya daha yüksek hiçbir mükellefiyete, bilavasita veya bilvasita hiçbir resim veya vergiye tabi tutulmayacaklardır.

Madde - 4

Tarafeyni Akideynden biri, gerek bir hükmü kanuni üzerine, gerek zabıtai ahlakıye, zabıtai sıhhiye veya teseül hakkındaki kavanin ve nizamata tevfikan ve gerek devletin emniyeti dahiliye veya hariciyesine müteallik esbaptan dolayı ferden tatbik olunacak tedabir ile tarafı Akiit diğerin tebaasını tardettiği takdirde işbu diğer taraf anları kabul etmeği taahhüt eyler. Eşhası matrudenin hududa kadar nakilleri masarifi tardeden tarafa ait olacaktır.

Madde - 5

Tarafeyni Akideynden her birinin tebaası, diğerinin arazisinde, şehir ve kasabalar haricindeki emvali gayri menkule müstesna olmak üzere, her nevi emvali menkule veya gayri menkuleyi memleketin kavanin ve nizamata tevfikan iktisap, tasarruf ve ferağ etmek hakkına -mütekabiliyet şartıyla- malik kalacaklardır. Tebaai mezküre, beyi, mübadele; hibe, vasiyet veyahut diğer her suretle emvali mezburede tasarruf edebilecekleri gibi bermucibi kanun veraset tarikiyle veya hibe veya vasiyet suretiyle-emvali mezküreye malik olabileceklerdir.

Tebaayı mezküre, anıfüzzikir ahvalin hiç birinde her ne nam ile olursa olsun, tebeai mahalliyeye için tarh olunanlardan başka veya daha yüksek mükellefiyat, rüsum veya vergilere tabi tutulmıyacaklardır.

Madde - 6

Tarafeyni Akideynden her birinin tebeası, diğèrinin arazisinde gerek kuvayı berriye ve bahriyede ve gerek milli veya milis alaylarında hiç bir hizmeti askeriye veya hizmeti askeriye yerine kaim olan hiç bir mecburiyet veya mükellefiyete tabi olmyacaklardır.

Tebeai mezküre her güna istikrazı mecburiden muaf olacaklardır. Bunlar, makasiti harbiye için matruh olup kanunen tebeai mahalliyeye tahmil edilmeyen diğèr bilcümle mükellefiyatı nakdiyeden dahi muaf tutulacaklardır.

Madde - 7

Merkezleri Tarafeyni Akideynden birinin arazisinde bulunan ve işbu tarafın kanunlarına tevfiikan teşekkül eden ticari ve sınai anonim veya diğèr şirketler diğèr tarafın arazisinde usulen teşekkül etmiş gibi tanınacak ve ehliyetleri ve ikamei dava hakkı menşeleri olan memleketin kanunlarıyla tayin olunacaktır. Mezkür şirketler mütəkabiliyet şartıyla ve kavanini memlekete tebaiyet etmek üzere diğèr tarafın arazisinde teessüs etmek, her nevi sanat ve ticaret icra eylemek ve her güna emvali menkuleyi ve ifayı muamele edebilmeleri için lazım olan emvali gayrı menkuleyi iktisap eylemek hakkına malik olacaklardır. Bu halde, emvali gayrimenkule iktisabı keyfiyeti şirketin hedefi mahsusunu teşkil etmiş olmamak mukarrerdir. Şurası mukarrerdir ki Bulgaristan, menafii ammeye müteallik bir mahiyeti haiz olmaları itibariyle, bilcümle memleketler hakkında kabili tatbik bazı tahdidatı mahsusaya tabi olan veya olacak olan bazı nevi sanat ve ticareti icra eden şirketlerin teessüsünü men etmek hakkına malik olacaktır. Bu takdirde Türkiye balada beyan olunan mütəkabiliyet şartına binaen aynı nevi sanat ve Ticareti icra eden Bulgar şirketlerini memleketine kabul etmemek hakkını haiz olacaktır.

Tarafeyni Akideynden her birinin ticari ve sınai anonim veya diğèr şirketleri diğèr tarafın arazisinde ticaret ve sanat icrası hususunda her ne nam ile olursa olsun milli şirketlerden talep olunan veya olunacak olanlardan başka veya daha yüksek harçlara, resimlere, vergilere veya mükellefiyetlere hiç bir halde tabi tutulmıyacaklardır.

Madde - 8

Menfaati ammeye müstenit olduğu kanunen mütèhakik sebep bulunmadıkça ve evvelce muhik tazminat verilmedikçe tarafeyni akideynden birinin tebaasını diğèr tarafın arazisinde emvali istimlak edilemeyecek veya velev muvakkaten olsun, bunlar mallarındaki hakkı intifalarından mahrum edilemeyeceklerdir. Evvelce ilan edilmedikçe hiç bir istimlak muamelesi icra olunamayacaktır.

Madde - 9

Tarafeyni, akideynden her birinin tebaası diğèr tarafın arazisinde şahıs ve mallarının himayei kanuniye ve adliyesi hususunda tebaai mahalliyeinin mazhar olduğu himayenin aynından istifade edeceklerdir. Binaenaleyh mahakime serbestçe ve kolayca müracaat ve tebeai mahalliyeinin tabi olduğu şèrait dairesinde ikame ve defi dava edebileceklerdir. Kefalet akçesi ve meccanen müzaharetli adliye hakkındaki ahkam bundan müstesna olup tarafeyn beyninde akdolunacak bir mukavelei mahsusaya ile tanzim olununcaya kadar işbu mesail kavanini mahalliyeye ile hallolunacaktır.

Madde - 10

Tarafeyni akideyn tebaasının ahkamı şahsiyesine müteallik mevadda, yani izdivaç, iştiraki emvali zevceyn, talak, tefriki ebdan, cihaz, übüvvet, bünüvvet, tebenni, ehliyeti şahsiye, tüştü vesayet, kayımlık, hacir, emvali menkuleye müteallik vasiyet ile veya bila vasiyet tevarüs veyahut taksim ve tasfiye ve umumiyetle hukuku aile mesailinde tebaai mezkürenin mensup oldukları memlekette müteşekkil mahakimi milliye veya diğèr devairi milliye,hasren salahiyattar olacaktır.

İşbu hüküm hukuku beyneddüvele veya akdolunabilecek mukavelatı hususiyeye nazaran konsolosların nüfus vukuatına müteallik mevadda haiz oldukları vazaifi mahsusayı haleldar etmediği gibi tarafeyni akideyn mahakiminin esnayı muhakemede tarafeyn davanın mahakimi milliye veya diğèr devairi milliyelerin dairei salahiyetlerine dahil olduğu berveçhi bala takarrür eden mesaile ait delail ve biyyinatı talep ve istima etmek hususundaki haklarına da halel vermez.

Madde - 11

İşbu mukavelename, tasdiknamelerin teatisinden bir ay sonra iktisabı meriyet edecek ve müddeti dört sene olacaktır. Şayet mukavelename, tarafeyni akideynden biri tarafından mezkür dört sene müddetin inkızasından laakal altı ay evvel fesholunmazsa, fesholununcaya kadar mevkii meriyette kalacak ve işbu fesih ancak altı aylık bir mühletin hitamından sonra haizi hüküm ve tesir olacaktır.

Madde - 12

İşbu mukavelename tasdik olunacak ve tasdiknameler sürati mümkün ile Ankara da teati kılınacaktır.
Tasdikan lilmakal tarafeyn murahhasları işbu mukavelenameyi imza ve mühürleriyle tahtim etmişlerdir.
18 teşrinievvel 1925 tarihinde Ankara da iki nüsha olarak tanzim olunmuştur.
(İmzalar)